

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТСЬКО-СПОРТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття висвітлює актуальні питання та проблеми сучасної підготовки студентської молоді до військової служби. Розкривається військово-прикладне значення спортивного туризму та його значення у цій підготовці. Акцентується увага на освітній моделі формування туристсько-спортивної компетентності у студентів закладу вищої освіти. Розкриваються напрями військово-прикладної підготовки, зміст якої будується на видах спортивного туризму та споріднених видах спорту.

Ключові слова: спортивний туризм, туристсько-спортивна підготовка, військово-прикладне значення, освітня модель, компетентність, військова служба.

The article highlights the current issues and problems of modern training of student youth for military service. The military-applied significance of sports tourism and its importance in this training is revealed. Attention is focused on the educational model of formation of tourism and sports competence among students of higher education institutions. The directions of applied military training, the content of which is based on types of sports tourism and related sports, are revealed.

Keywords: sports tourism, tourist and sports training, military application, educational model, competence, military service.

Війна в Україні загострила питання значимості військово-прикладної підготовки молоді до військової служби. Історично підготовка молоді до військової служби на території України будувалась на прикладних видах спорту. Але на сьогодні, на жаль, організаційні й теоретично-методичні напрацювання такого виду підготовки втрачено. Постає актуальне питання відновлення історичного досвіду для застосування його на практиці в нових соціально-економічних реаліях нашої держави.

Наявна низка проблем щодо стану військово-прикладної підготовки молоді полягає:

- у відсутності нормативно-правової бази щодо розвитку військово-прикладної підготовки молоді на основі прикладних видів спорту (концепції, стратегії, цільові програми);
- відсутність організаційно-правових форми, які б цілеспрямовано займалась військово-прикладною підготовкою молоді;
- відсутність територіальних та відомчих туристсько-спортивних клубів, які знаходились би на бюджетному фінансуванні територіальних громад, закладів вищої освіти, виробничих підприємствах та інших установ і організацій.

Наразі, фахівці вбачають використання технологій спортивного туризму найбільш ефективним засобом для відновлення підготовки студентської молоді до військової служби.

Спортивний туризм є комплексним, прикладним видом спорту. Технології видів спортивного туризму – пішохідного, гірського, водного, лижного, велосипедного, спелеологічного можна використовувати у спеціальній військовій підготовці. Напрями діяльності видів спортивного туризму є маршрутна і змагальна. Основою технологій видів спортивного туризму виступають засоби переміщення у природному середовищі [2].

Туристсько-спортивна підготовка студентів у маршрутній та змагальній діяльності з видів спортивного туризму визначає сутність їх компетентності. Туристсько-спортивна компетентність розглядається як цілісна система взаємодіючих компетенцій у сфері спортивного туризму, а саме:

- знання, вміння, навички, здібності, мотиви, комунікації, готовність та здатність діяти у природному середовищі;
- змагальний і маршрутний туристсько-спортивний досвід;
- мультиплікаційна спрямованість.

Отже, туристсько-спортивна компетентність – це інтегральна здатність особистості діяти у природному середовищі з використанням технологій видів спортивного туризму. Тобто це інтегральна здатність особистості до організації:

- виживання людини у природному середовищі за різних погодних умов;
- проведення автономних походів-рейдів на основі технологій видів спортивного туризму;
- забезпечення безпечних умов при подоланні локальних і протяжних природних перешкод (рівнинних і гірських річок, болотистої місцевості, гірських перевалів тощо);
- безпечного руху в природному середовищі у різні пори року;
- безпечних умов для розміщення біваку;
- здійснення пошуково-рятувальних робіт;
- надання долікарської допомоги потерпілому тощо.

Проведений аналіз організаційно-навчальних документів – освітньо-професійних програм (ОПП), навчальних планів (НП), каталогів вибіркового навчальних дисциплін та інших матеріалів показав, що в сучасних умовах туристсько-спортивна підготовка студентської молоді до військової служби формується у закладах вищої освіти України і здійснюється на основі впровадження у навчальний процес різних спеціальностей туристсько-спортивних дисциплін, а саме спеціальностей: «Туризм і рекреація», «Фізична культура і спорт», «Фізична культура».

За даними сайту «Вузи України» професійна підготовка за спеціальністю 242 Туризм і рекреація освітнього рівня Бакалавр відбувається у 109 закладах вищої освіти [1].

За даними сайтів закладів вищої освіти України в ОПП та у НП за спеціальністю 242 Туризм і рекреація освітнього рівня Бакалавр представлені наступні туристсько-спортивні дисципліни і практики:

- навчальні дисципліни: «Спортивний туризм», «Основи спортивного туризму»; «Спортивний туризм і орієнтування», «Активний туризм», «Спеціалізований (спортивний) туризм», «Спеціалізовані види спортивного туризму», «Спортивно-оздоровчий туризм», оздоровчо-спортивний туризм, «Організація і проведення туристських походів», «Організація туристських таборів».
- студентські практики: «Навчальна практика з активного та спортивного туризму», «Навчальна практика з організації і проведення туристичних походів», «Виробнича практика зі спортивного туризму».

Усі вищезазначені туристсько-спортивні дисципліни в університетах викладаються в різних блоках навчальних планів, у переважній більшості вони представлені у вибірковій частині освітніх компонентів, а не у нормативній частині.

У Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка розроблена і впроваджена модель багаторічної туристсько-спортивної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм. Вона побудована таким чином, що у нормативну частину навчальних планів впроваджені наступні освітні компоненти:

- «Організація і проведення туристських походів» (1–2 семестри);
- «Туристсько-спортивна підготовка» (1–2 семестри);
- «Навчальна практика з активного туризму» (2 семестр);
- «Туристсько-інструкторська підготовка» (3–4 семестри);
- «Навчальна туристсько-інструкторська практика» (4 семестр);
- «Спортивний туризм» (5–6 семестри);
- «Методика розробки турів з активного туризму» (7 семестр).

До каталогу вибірових освітніх компонентів включені наступні навчальні туристсько-спортивні дисципліни:

- «Туристсько-спортивні ресурси України»;
- «Топографія і спортивне орієнтування»;
- «Активний туризм»;
- «Альпінізм і скелелазіння»;
- «Тренувальний процес в активному туризмі»;

- «Безпека в активному туризмі».

Важливу роль у формуванні туристсько-спортивних компетентностей студентів відіграє туристсько-спортивний клуб кафедри туризму і готельно-ресторанного сервісу при Навчально-науковому інституті фізичної культури СумДПУ імені А. С. Макаренка. Це самодіяльна структура, яка діє на основі «Положення про туристсько-спортивний клуб», затверджене вченою радою університету. Основними напрямками діяльності туристського клубу кафедри є організація навчально-тренувального процесу, підвищення туристсько-спортивної майстерності студентів через їх участь у туристських походах і змаганнях зі спортивного туризму.

Туристсько-спортивна підготовка студентів спеціальності 242 Туризм – одна із складових військово-прикладної підготовки молоді. Вивчаючи зміст технологій видів спортивного туризму, можна визначити наступні напрями військово-прикладної підготовки:

- гірсько-штурмовий (подолання гірських маршрутів, сходження на вершини) на основі використання мотузкових технологій пересування у природному середовищі в таких видах спортивного туризму, як: гірський, пішохідний, спелеологічний, альпінізм, скелелазіння, гірськолижний туризм;
- висотно-штурмовий (переміщення у безопорному просторі на інфраструктурних об'єктах) на основі використання мотузкових технологій пересування в антропогенному середовищі з таких видів спортивного туризму, як гірський та спелеологічний, а також альпінізм і скелелазіння.
- десантно-штурмовий (подолання водних акваторій) на основі використання технологій зі спортивного водного туризму та гребного слалому.

Отже, на сьогодні головними умовами формування якісної моделі туристсько-спортивної підготовки студентської молоді до військової служби, як складової частини військово-прикладної підготовки є:

- 1) нормативно-правові основи: створення концепцій стратегій, програм, постанов, наказів, інструкцій тощо;
- 2) матеріально-технічної база:
 - створення туристсько-спортивних клубів в закладах вищої освіти;
 - виділення приміщень для діяльності туристсько-спортивних клубів в населених пунктах;
 - створення навчальних тренувальних баз (скеледромів, мотузкових парків, водних і лижних полігонів тощо);
- 3) фінансове забезпечення:
 - фінансування діяльності туристсько-спортивних клубів;
 - фінансування проектів по створенню матеріально-технічної бази;

- фінансування туристсько-спортивних заходів;
- 4) навчально-методичне, наукове та організаційне забезпечення:
 - видання наукової та навчально-методичної літератури;
 - творення та тиражування навчальних фільмів;
 - організація і проведення туристсько-спортивних заходів.
- 5) інформаційне забезпечення: – створення системи забезпечення інформаційної підтримки туристсько-спортивних заходів у засобах масової інформації та на інтернет-ресурсах.

Відтак, ця модель туристсько-спортивної підготовки є складовою сучасної системи військово-прикладної підготовки студентської молоді до військової служби та може бути впроваджена в університетах України. Таким чином, у студентів формуватиметься туристсько-спортивна компетентність як інтегративна здібність (знання, уміння і навички фізичної, техніко-тактичної, морально-вольової та психологічної готовності) до проходження військової служби.

Висновки. Туристсько-спортивні компетентності студентів – це інтегральні здібності особистості (певний рівень теоретичної, фізичної, техніко-тактичної, медичної підготовки з видів спортивного туризму та морально-вольових якостей), які мають військово-прикладне спрямування. Досягнення студентської молоді у змаганнях і видах спортивного туризму є результатом сформованості певного рівня туристсько-спортивної компетентності. Упровадження туристсько-спортивних дисциплін і практик в навчальний процес будь яких спеціальностей в закладах вищої освіти формує у студентської молоді готовність до проходження військової служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вузи України. URL: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-182-100.htm>
2. Зігунов В. М. Воєнно-прикладне значення видів спортивного туризму. Херсон: Молодий вчений. 2018. № 4.2. С. 118 – 122.

Ф. О. Кокурчук, В. М. Зігунов
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У роботі досліджується сучасний стан та перспективи розвитку гірського туризму в Україні. Визначено роль державної туристичної політики як однієї з важливих складових розвитку цієї сфери, окреслено її основні особливості.

Ключові слова: туризм, гірський туризм, скелелазіння.

This work examines the current state and prospects for the development of mountain tourism in Ukraine. In particular, the role of state tourism policy as one of